



més a prop

Butlletí de la Càtedra de Cultura Catalana de la Universitat de l'Havana

aquí i ara

l'article

l'article

dossier

dossier

lletres avui

lletres avui

lletres avui

lletres avui

d'art

d'art

d'art

d'art

ecos de Catalunya

ecos de Catalunya

notícies

notícies

crèdits



Editorial



Des de la sortida de l'últim número de *Més a prop*, moltes han sigut les activitats en les quals s'ha engrescat la Càtedra de Cultura Catalana de la Universitat de l'Havana. Potser la més important de totes, des del punt de vista acadèmic, sigui la realització del II Taller Internacional "Cuba i els Països Catalans: trobada de pobles i cultures". A l'article es podrà trobar una ressenya del que va passar en les tres intenses jornades en què es va desenvolupar l'esdeveniment. Una de les activitats col·laterals realitzades en aquest marc, l'exposició dedicada a Josep Conangla i Fontanilles, va ser la inspiració per al dossier d'aquesta entrega, a càrrec de Joan M. Ferran Oliva.

Tanmateix, aquesta no és l'única signatura ja coneguda pels nostres lectors. S'hi han afegit dues antigues lectores: Maria Cucurull i Irene Varela, les quals ens fan arribar uns molt diversos ecos de Catalunya: per una banda l'impacte a la vida moderna dels nous mitjans de comunicació i per l'altra l'empremta en el panorama musical català d'un emblemàtic grup de rock gironí, "Sopa de Cabra". Completa la secció un article de l'autoria de Montse Costa a propòsit de la celebració del Carnestoltes a les terres catalanes. Una de les notes distintives del present número,

doncs, és la gran quantitat de col·laboracions que hem rebut.

A la secció d'art, un article a quatre mans (Tate Cabré Massot i Martín Rodrigo i Alharilla), que a diferència dels publicats anteriorment en aquest apartat no se centra només en el fet artístic, sinó que a més s'atura en els condicionants de l'existència d'aquest art. Si es té en compte que ambdós autors constitueixen punts de referència en l'estudi de les relacions Cuba-Catalunya concordarem a dir que la seva col·laboració és tot un privilegi. Com també ho és el text de Cristina Bernadó, una de les autores de la *Gramàtica pràctica del català*, una nova eina amb què comptaran els nostres estudiants per a l'estudi d'aquesta llengua. Així pretenem inaugurar un subapartat en *lletres avui* que s'encarregui de ressenyar els llibres i mitjans didàctics de què disposa la Càtedra per a la ensenyament del català.

Per suposat que mantindrem en aquesta secció un espai per als autors que formen l'univers de les lletres catalanes contemporànies. La figura seleccionada en aquesta oportunitat ha estat la de l'antropòleg i escriptor Albert Sánchez Piñol. L'article, a més d'oferir-nos una panoràmica de l'obra d'aquest escriptor, ens convida a la lectura d'una de les seves novel·les més emblemàtiques, *La pell freda*. L'autoria del text és de la nova lectora de l'Institut Ramon Llull, Marta Escartín. Des de la seva arribada a l'Havana, a més de les tasques docents s'ha implicat amb gran entusiasme en les activitats que la Càtedra organitza o promou amb l'objectiu de difondre la cultura catalana per la nostra Illa (i que apareixen recollides a les notícies): el concert de Maria del Mar Bonet, la creació del Centre de Documentació de l'Ermita de Montserrat a l'Ermita dels Catalans de Matanzas i la quarta edició de la Mostra de Cinema Català.

Fins aviat!!!!!!!

Si desitja col·laborar amb *Més a prop*, envii els seus treballs a l'adreça electrònica catalana@fayl.uh.cu, o entregui'ls personalment a la Càtedra de Cultura Catalana (Facultat d'Arts i Lletres, situada a G i Zapata).

NOTÍCIES

- Visita a l'Havana de la periodista Montserrat Ponsa.
- La Càtedra de Cultura Catalana rep un important donatiu de llibres.
- Inici de les classes de català en el segon semestre.
- Concert de Maria del Mar Bonet a l'Havana.
- Celebració del segon aniversari de l'Ermita dels Catalans de Matanzas com a projecte cultural.
- Conferència de l'escriptora Isabel Segura.
- IV edició de l'espai cinematogràfic de la Càtedra de Cultura Catalana: *Cinema.Cat*.

més a les pàgines 16 i 17

Els treballs publicats mostren l'opinió de l'autor i no necessàriament la d'aquesta publicació.

Per Alejandro Sánchez Castellanos

El segon taller de la Càtedra o l'esdeveniment de les trobades

A finals de 2011, la Càtedra de Cultura Catalana, conjuntament amb l'Institut de Literatura i Lingüística "José Antonio Portuondo Valdor", va tornar a crear una vegada més un espai per al diàleg sobre les relacions entre Cuba i els Països Catalans. El II Taller Internacional "Cuba i els Països Catalans: trobada de pobles i cultures" es va desenvolupar durant els dies 28, 29 i 30 de novembre, amb la participació de més de 25 especialistes de dins i fora de l'illa.

Organitzades per *paneles*, les sessions científiques d'aquells últims matins de novembre van servir per a la difusió del coneixement de catalanistes de l'Havana, Matanzas, Guantánamo, Santiago de Cuba, Barcelona, Girona, Guadalajara, Santa Fe (Argentina) i Nova York. La cita va reunir investigadors de diferents camps del saber, motiu pel qual es va decidir que cada *panel* estigués guiat per un tema comú, tot i que l'orientació acadèmica dels ponents era heterogènia. D'aquesta manera, es va propiciar el debat inter i transdisciplinari sobre un mateix aspecte, característica que havia estat de l'interès del Comitè Organitzador quan es va projectar l'esdeveniment.



Així, durant les primeres hores d'aquell dilluns 28, amb el títol "D'ideologies entre catalans i cubans", es van agrupar ponències que parlaven dels sistemes ideològics que servien com a plataforma sobre la qual es fonamentava la unió entre catalans i cubans. Important, entre d'altres, va ser la participació del professor Dr. Juan Rodríguez Rodríguez (Universitat Autònoma de Barcelona), que amb el text *La segona generació de l'exili català a la Revolució cubana* va tractar una temàtica poc desenvolupada, com és la presència catalana a l'illa després de 1959. Per acabar el matí, amb el *panel* "Pel camí de les lletres a la història comuna entre Cuba i els Països Catalans", la llengua, especialment la seva manifestació literària, va ser el tòpic sobre el qual van tractar els treballs. *L'ensenyament de la llengua catalana a Cuba*, ponència de Luisa Ribot Muñoz (Societat de Beneficència de Naturals de Catalunya), va tenir molt bona acollida entre els presents, pel fet de sistematitzar una història que és, encara per a molts, sorprenent, i a la ve-

gada important en les actuals relacions entre Cuba i Catalunya, en el camp de la cultura.

El segon dia els estudis sobre les arts van ser el tema de tot el matí. Primer, en el *panel* "Cuba i els Països Catalans: fruits a les arts" dues investigacions van tractar el tòpic de la plàstica catalana i valenciana, a partir de les obres que conformen la col·lecció del Museu Nacional de



Belles Arts. Després, en el *panel* "D'edificacions i d'altres arts a la relació entre Cuba i els Països Catalans", l'arquitectura va constituir l'eix vertebrador a partir del qual es van construir quatre discursos importants per als estudis de l'empremta dels catalans a l'illa, o d'aquells que tornaven a la península, els anomenats indians, i que marcaven el territori europeu d'alguna manera gràcies a l'experiència i fortuna adquirida a Cuba. Notable va ser la presentació que van fer els arquitectes Orlando Inclán y Claudia Castillo (Oficina de l'Historiador de la Ciutat de l'Havana), els quals van exposar diverses claus, d'una manera brillant, d'allò que pot ser una tasca restauradora efectiva del llegat modernista català en edificis de l'Havana i Matanzas. Aquesta sessió científica, molt lligada als temes desenvolupats, va concloure amb una funció de ball d'esbart, representada per nenes de la matancera companyia de ball "Aires de España" de Viviana Castellanos.



L'últim dia, durant el matí del 30 de novembre, el *panel* "De les migracions i les seves empremtes a la història comuna entre Cuba i els Països Catalans" ens va ensenyar algunes de les expressions del rastre que els catalans han deixat a Cuba. Es va particularitzar en els casos dels catalans de l'Havana, Santiago de Cuba i de Cienfuegos, regions en què els casals allà fundats han tingut una destacada participació. El treball d'Idania Esther Rodríguez (Societat de Beneficència de Naturals de Catalunya) va tractar, especialment, un dels aspectes més recurrents en el comentari sobre les relacions entre cubans i catalans. *La influència catalana a Cuba a través de l'activitat comercial* va ser el títol d'aquest treball, que va atraure a molts gràcies a l'explicació de la historiadora del Casal Català de l'Havana, i les suggerents fotografies mostrades a l'exposició.

Dins de les activitats acadèmiques de l'esdeveniment va tenir lloc l'homenatge a Josep Conangla i Fontanilles. Per una banda, la conferència a càrrec de Joan M. Ferran, *Conangla*



aquí i ara

l'article

l'article

dossier

dossier

lletres avui

lletres avui

lletres avui

lletres avui

d'art

d'art

d'art

d'art

ecos de Catalunya

ecos de Catalunya

notícies

notícies

crèdits

aquí i ara

l'article

l'article

dossier

dossier

lletres avui

lletres avui

lletres avui

lletres avui

d'art

d'art

d'art

d'art

ecos de Catalunya

ecos de Catalunya

notícies

notícies

crèdits

i els catalans de Cuba, va presentar breument i perspicaçment allò fonamental de l'obra i personalitat de qui es considera el català independentista més important resident fora de la península, i un dels intel·lectuals destacats de la cultura periodística cubana del segon quart del segle XX. A més de les paraules de l'eminent catalanista cubà, Josep Conangla i Fontanilles va ser homenatjat amb les fotografies i llibres que l'evocaven, i que van ser exposats a les vitrines dels passadissos de l'Institut de Literatura i Lingüística.



El balanç de les sessions científiques del II Taller Internacional "Cuba i els Països Catalans: trobada de pobles i cultures", en un final, és positiu. Després de l'intercanvi que va propiciar la locució dels 19 textos presentats, es coneix encara més de la història que indueix a parlar d'una història comuna entre cubans i catalans. El producte bibliogràfic i arquitectònic segueix sent el patrimoni documental que més motiva la investigació en aquest camp. Destaquen particularment en aquesta segona edició del taller, a diferència d'allò que va tenir lloc el 2009, un interès, si bé encara molt tímid, per estudiar l'empremta catalana a l'illa des de la segona meitat del segle XX fins a l'actualitat. Camps com el de la producció periodística i literària, les arts plàstiques, l'arquitectura i el comerç van tornar a tenir el seu lloc a les presentacions, a vegades en més d'un moment, com fa ja més de dos anys. Igualment, segueixen estant absents les indagacions sobre la presència i repercussió de cubans, ja no indians, a l'espai dels Països Catalans.



A banda d'aquest treball (més) de tipus acadèmic, van tenir lloc diverses activitats que van conformar el programa de l'esdeveniment. Especial va ser la tarda del dia 29 per al món de la catalanística, quan es va crear oficialment l'Associació de Catalanistes d'Amèrica Llatina (ACAL). La nova organització va sorgir com a iniciativa de la Federació Internacional de Associacions de Catalanistes (FIAC). D'entre els motius fundacionals estava l'interès de fomentar la investigació i l'ensenyament de la llengua, la literatura i els estudis catalans en general a les universitats i institucions dels diferents països d'Amèrica Llatina, i de convocar reunions on es

difonguin els resultats en aquest sentit.



Una altra activitat col·lateral va ser la que va tenir lloc a l'Espai Barcelona-Havana. En aquell molt ben cuidat local del centre havaner carrer Barcelona, es va presentar el projecte de llibre *Cuba y Cataluña: encuentro de pueblos y culturas*, compendi d'alguns dels textos presentats a la primera edició del taller, i el llibre *Imatge i comunicació a Cuba*, portat a l'esdeveniment per l'editor, i ja amic de la Càtedra, professor Dr. Lluís Costa i Fernández (Universitat de Girona), que també participava com a ponent a les sessions científiques. A més, l'últim dia, es va visitar la seu de la Societat de Beneficència de Naturals de Catalunya, el Casal Català de l'Havana, on la presidenta, la Sra. Maria Dolores Rosich Leal, va rebre els assistents, i el grup d'havaneres Veus d'ultramar i el conjunt coral Leo van amenitzar aquella breu estada a la més antiga de les societats espanyoles a Cuba.

D'aquesta manera, el II Taller Internacional "Cuba i els Països Catalans: trobada de pobles i cultures" va constituir un espai de trobada entre dues cultures,



entre catalanistes, entre persones de diversa formació, origen i generació. Va ser, gràcies a la pertinença voluntat dels organitzadors i l'entusiasme dels participants, un marc en què es va exposar, debatre i generar coneixement sobre temes imprescindibles per entendre la cultura cubana i catalana.



DOSSIER: Josep Conangla i Fontanilles

Per Joan M. Ferran

Conangla i els catalans de Cuba

Al cementiri de l'Havana hi ha un panteó¹ que llueix una estelada² a la capçalera. Forma part d'un epitafi amb la llegenda següent:



A tota l'illa no hi ha una altra tomba identificada amb l'emblemàtica senyera, ni amb tan merescuda lloança catalanista, tot i estar escrita en castellà, per raons òbvies.

No són aquestes les úniques singularitats. Quan Conangla va morir, el 15 de maig de 1965, va ser enterrat amb un grapat de terra catalana que la seva néta va dipositar a les seves mans per complir la seva darrera voluntat.

Conangla va néixer a Montblanc, l'heràldica vila de la Conca de Barberà, amb unes muralles feudals on el pas del temps s'ha deturat. L'entorn cultural, familiar i la voluntat paterna van promoure que el noi de la casa rebés una instrucció superior a l'habitual en aquells llocs.

El 1895 va esclatar la guerra a Cuba i milers de classificats a l'excedent de contingent (Conangla entre ells) van ser cridats al servei. "Sigues sempre honrat, fill meu", va ser l'admonició que va rebre del seu pare quan va marxar; la vida va demostrar que la va observar fidelment. A finals d'aquell any va ser embarcat cap a Cuba, on va romandre fins que va acabar la contesa el 1898. L'estada a l'illa el va marcar de per vida.

Quan va tornar a la pàtria es va consagrar al periodisme i a la política federal. El 1905, aleshores ja de manera voluntària, va decidir de reprendre el camí a Cuba. Aquí van transcórrer 60 dels 90 anys que va viure.

A l'Havana va ocupar càrrecs vinculats al periodisme i a la redacció en diversos diaris, revistes i entitats oficials. Va ser membre d'institucions acadèmiques, públiques, internacionals, administratives, socials i professionals. Publicà nombrosos llibres i articles.

Mai no es va allunyar del seu ideari catalanista i des d'un inici es va incorporar a la revista *La Nova Catalunya* i, com és natural, al Centre Català de l'Havana, del qual va ser president en diverses ocasions.



¹ L'adreça del panteó Conangla – Albertí és: carrer 15 entre K i L, zona 44 CC. Cementiri de Colom, l'Havana.

² S'anomena estelada a la bandera catalana tradicional de les quatre barres (senyera), a la qual s'ha afegit un triangle amb una estrella. Es tracta de la bandera independentista catalana. El triangle pot ser blau, vermell o groc. L'original, inspirada en la cubana, és de color blau.

aquí i ara

l'article

l'article

dossier

dossier

lletres avui

lletres avui

lletres avui

lletres avui

d'art

d'art

d'art

d'art

ecos de Catalunya

ecos de Catalunya

notícies

notícies

crèdits

Conangla va ser redactor de la ponència de la Constitució Provisional de la República Catalana i del corresponent Dictamen justificatiu. Van ser aprovats en Assemblea constituent a l'Havana l'any 1928, sota la presidència de Francesc Macià, qui anys més tard seria el primer president de la Generalitat de Catalunya.



L'emblemàtica estelada no només llueix públicament en el panteó de Conangla. Hi ha un altre precedent potser més ostensible. Es tracta del faristol existent a l'Ermita de Montserrat de la carretera de Rancho Boyeros, a l'Havana. L'església va ser inaugurada el 1954 en substitució de la primera que s'havia inaugurat l'any 1921 a la Loma de los Catalanes, actual Plaça de la Revolució. El 1951 el Centre Català de l'Havana, amb clara influència de Conangla, va obsequiar l'ermita amb l'artístic faristol de ferro forjat tre barres amb els emblemàtics triangle blau i l'estrella.

En una de les seves visites a Cuba, l'expresident de la Generalitat de Catalunya, Josep Lluís Carod-Rovira es va referir a l'esmentat faristol i la bandera. En tal ocasió publicà un article en el diari Avui que finalitzava amb una al·lusió a "aquella gent abnegada i tenaç, en una època apassionada i convulsa, que va somniar en una Catalunya independent i lliure. Tenen el nostre afecte i la nostra complicitat". Un dels més destacats d'entre aquella "gent abnegada i tenaç" va ser Josep Conangla i Fontanilles⁴.

Al llarg de la seva segona i definitiva estada a Cuba, a partir de 1905, va desenvolupar una activitat patriòtica catalanista intensa, juntament a les tasques quotidianes per guanyar-se el pa.

Amb anterioritat a 1939 Conangla va ser nomenat delegat de la Conselleria de Cultura de la Generalitat de Catalunya a Cuba i Amèrica Central. L'any 1941, durant la II Guerra Mundial, els catalans de Cuba instaren el govern de l'illa a intercedir davant del règim pronazi de Vichy per alliberar líders catalanistes refugiats a França. Gràcies a la pressió de Conangla, aquests i altres catalans van poder aconseguir visats i evitar ser extraditats a Espanya, on haguessin estat afusellats.

El 1943 Conangla va ser nomenat delegat a Cuba del Consell Nacional provisional a l'exili, amb seu a Londres.

A punt de fer 80 anys, el 1955, va visitar Catalunya durant tres mesos. Va ser el seu viatge de comiat. Els anys que li quedaven de vida els va invertir en escriure les memòries. Només va poder acabar el primer volum, referit a l'estada militar a Cuba, que va ser publicat a Barcelona.



⁴ El 1928, data en la qual es va aprovar la *Constitució Catalana de L'Havana*, radicaven a Cuba uns 17.000 catalans.

Cuba i els Països Catalans: el català que a Cuba va ser Josep Conangla i Fontanilles

En el marc del II Taller Internacional "Cuba i els Països Catalans: trobada de pobles i cultures" va tenir lloc l'exposició "Cuba i els Països Catalans: el català que a Cuba va ser Josep Conangla i Fontanilles". Aquesta presentació va ser possible gràcies a la col·laboració i l'afany de Joan M. Ferran, de l'Institut de Literatura i Lingüística "José Antonio Portuondo Valdor" i de l'Associació de Beneficència de Naturals de Catalunya. A les vitrines d'exposició de la primera de les institucions abans mencionades, els ponents i públic assistent al tercer dia de sessió del taller van poder apreciar fotografies i llibres de l'autoria de Conangla. Entre les obres exposades estaven *Eternal* (1921), quadern de poesia i prosa de caràcter modernista; *Paladines catalanes* (1925), en què s'exposen els noms de catalans que, sobretot, van tenir alguna participació en la lluita emancipadora de Cuba; *El ideal confederativo ibérico* (1933), que tracta la idea d'una Confederació Ibèrica que reconeix fins a cert punt llibertats de governs a Catalunya, i *Martí y Cataluña* (1954), on es comenten els llaços que uneixen el pròcer independentista cubà amb la terra europea.

aquí i ara

l'article

l'article

dossier

dossier

lletres avui

lletres avui

lletres avui

lletres avui

d'art

d'art

d'art

d'art

ecos de Catalunya

ecos de Catalunya

notícies

notícies

crèdits

Per Marta Escartín

La pell freda és tan freda de debò?

Una illa minúscula. Una cabana i un far. Un home turmentat pel passat. La comunicació entre dues persones que han d'estar forçosament unides... I, de sobte, els dubtes sobre la verdadera monstruositat de l'enemic. De la mà de l'antropòleg i escriptor Albert Sánchez Piñol descobrim *La pell freda*, un relat angoixant, trepidant, per reflexionar sobre la resolució de conflictes i la por a allò desconegut.



El protagonista de la trama és un activista irlandès, que fuig de la seva illa turmentat per la impossibilitat de salvar-la, per arribar a una altra illa suposadament deserta, en què es veurà forçat a iniciar una nova guerra contra els éssers que l'habiten. Quan unes bèsties que anomenen *granotots* ataquen la cabana on viu, l'home ha d'aliar-se amb l'altre únic home de la illa, que lluita des d'un far.



Sánchez Piñol ens ensenya així els misteris de les relacions humanes, quan aquests dos homes, que han d'estar més units que mai contra una amenaça exterior, traslladen el conflicte a l'interior, a les fortificacions que els mantenen sans i estalvis, i a mesura que avança la novel·la el conflicte s'acaba traslladant a l'interior dels mateixos protagonistes: en un principi l'irlandès ataca les bèsties perquè són monstres, però al llarg del seu periple arribaran els dubtes sobre l'autèntica "monstruositat" dels *granotots*. Els personatges estan condemnats, doncs, a què les relacions amb els seu entorn, sigui quin sigui aquest, no funcionin mai. L'activista irlandès havia sortit d'una illa que volia alliberar, i de sobte es veu empès a lluitar en cos i ànima contra els habitants de la seva nova illa. I en els breus moments en què detura el dia a dia, la rutina destructora en què s'ha vist immers, comencen les reflexions (i consegüentment els dubtes) a l'entorn de la naturalesa dels seus actes. Si deshumanitza l'enemic, pots justificar-ne l'eliminació. A la mateixa vegada, doncs, que el nostre protagonista, els lectors podem qüestionar l'actitud que hem de prendre envers l'estrany; el missatge latent de l'obra és apostar pel diàleg entre els diferents. Tot això, recollit en un relat claustrofòbic, àgil i enèrgic (segons l'escriptor "t'has de guanyar el lector per KO des del primer moment") i de sorprenent estructura circular.

Albert Sánchez Piñol és un barceloní nascut el 1965, que va deixar els seus estudis de Dret per passar-se a l'Antropologia, disciplina a partir de la qual crea el seu univers literari. La seva primera novel·la, *La pell freda*, escrita en català, va ser tot un èxit, i posteriorment va ser venuda a 25 editorials de tot el món i traduïda a 24 llengües.

Tanmateix, al nostre autor no li fa gràcia que es consideri la seva obra com un *best*

aquí i ara

l'article

l'article

dossier

dossier

lletres avui

lletres avui

lletres avui

lletres avui

d'art

d'art

d'art

d'art

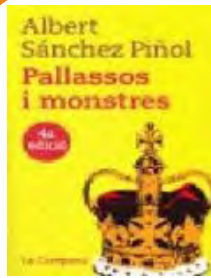
ecos de Catalunya

ecos de Catalunya

notícies

notícies

crèdits



seller, ja que afirma que “és un relat d’aventures que es pot llegir per passar-ho bé”, però que alhora té una altra lectura, entre d’altres: “conèixer com es construeix un enemic” o “una visió molt escèptica amb el poder”. Quant a aquest últim aspecte, l’autor l’acaba amb cruesa i destresa amb *Pallassos i monstres* (obra prèvia a *La pell freda*), un assaig que retrata un grapat de dictadors africans, que es presentaven a ells mateixos com a veritables divinitats quan en realitat les seves accions els delaten com a autèntics tirans, amb comportaments surrealistes, inhumans, il·lògics, despietats i ignorants. Gent que si no fos perquè han estat contemporanis nostres fins i tot dubtaríem (o tindríem ganes de dubtar) de la seva real existència. Lamentablement, eren (són) reals.

Segons l’antropòleg, “la missió de l’antropologia és intentar demostrar que no hi ha cap comportament humà irracional, sinó que tot obeeix unes causes que s’han de desxifrar. En aquest sentit, els antropòlegs només fem de traductors”. Així doncs, amb *Pallassos i monstres*, l’autor ha traduït amb gran destresa uns capítols de la història del continent africà.

Àfrica segueix a la ment i a la ploma de Sánchez Piñol, que amb *Pandora al Congo* ens regala una trepidant novel·la d’aventures, que beu de les influències de Conrad, Kipling o Lovecraft: l’assassinat d’uns joves i corruptes aristòcrates a la recerca d’or i diamants, en el cor del continent, en una selva lluny de tota civilització. Albert Sánchez Piñol es consagra així com un gran narrador, i referma l’èxit tant de públic com de crítica obtingut amb *La pell freda*.



Amb *Tretze tristos tràngols*, el barceloní ens regala uns contes, que evidentment en són 13, evidentment tristos i evidentment amb tràngols per als personatges. Són 13 històries diferents entre elles, sorprenents, imaginatives; plenes de fantasia, excentricitats i alhora quotidianitat: trobem, per exemple, un espantaocells que vol fer-se amics dels corbs... I per què no?

Si havíem de comentar algun autor contemporani en aquesta secció de **lletres avui**, havíem de parlar, doncs, d’Albert Sánchez Piñol, un escriptor que ha entrat amb contundència en el panorama literari actual, amb obres que sorprenen per la seva força i originalitat, i la lectura de les quals recomanem a tots els amics de la literatura catalana.

BIBLIOGRAFIA

Pallassos i monstres (2000)

Compagnie difficili (2000), amb Marcelo Fois

Les edats d’or (2001)

La pell freda (2003), la primera novel·la. Finalista del Premi Llibreter. Premi Ojo Crítico.

Pandora al Congo (2005)

Tretze tristos tràngols (2008)

aquí i ara

l’article

l’article

dossier

dossier

lletres avui

lletres avui

lletres avui

lletres avui

d’art

d’art

d’art

d’art

ecos de Catalunya

ecos de Catalunya

notícies

notícies

crèdits

Per Cristina Bernadó

Per què una altra gramàtica del català?



El motiu fonamental pel qual els autors ens vam engrescar a fer un manual com aquest és perquè en el món dels materials pedagògics de català per a no catalanoparlants no existia aquest producte específic. En efecte, els llibres de text per a l'ensenyament del català per a no catalanoparlants contenen informació gramatical, però normalment aquesta informació se situa en apèndixs, no és exhaustiva ni està relacionada amb exercicis concrets.

Per altra banda, el mercat sí que ofereix gramàtiques de català però són més aviat eines de consulta per a professionals i no són prou pedagògiques perquè puguin ser consultades per un aprenent de català, com per exemple la *Gramàtica del català contemporani* (Solà et al. 2002). Així mateix, els manuals de gramàtica catalana que s'han publicat per a un públic menys expert es caracteritzen per focalitzar molt més sobre les formes gramaticals de la llengua i no pas sobre l'ús d'aquestes formes o el seu significat i normalment van adreçades a un públic catalanoparlant que vol corregir errors que comet per influència de l'espanyol. Serien els casos d'*El llibre de la llengua catalana* (Badia et al. 2007) i els manuals de Ruaix (*Català fàcil*, 1983; *Català progressiu*, 1997, i *Català complet*, 1998).

Així doncs, la *Gramàtica pràctica del català* pretén omplir aquest buit editorial i cobrir d'aquesta manera les necessitats dels aprenents de català com a segona llengua o llengua estrangera. Això es tradueix en un manual que dóna prioritat a l'explicació del significat de les formes lingüístiques o del seu ús i que proporciona aquesta informació metalingüística de manera pedagògica.

Quant a la focalització en l'ús, l'accent no es posa en quines i com són les formes lingüístiques, sinó en per a què serveixen i quina és la millor opció en situacions concretes. És per això que a la *Gramàtica pràctica del català* es presenten explicacions senzilles del significat de les formes lingüístiques acompanyades de dibuixos significatius que ajuden a la seva comprensió i també es fa referència als registres d'ús, especificant en alguns casos si la forma en qüestió s'usa en contextos informals o, en d'altres, si és pròpia de contextos formals. Vegem-ne alguns exemples:

A. Usos

A.1 Usem els indefinits per seleccionar els membres que formen un grup:

Seleccionem la totalitat	Seleccionem una part de la totalitat	Seleccionem individualment els elements de la totalitat	Seleccionem un element del conjunt, tant és quin
tots els actors de la companyia	uns actors alguns actors uns quants actors diversos actors diferents actors	cada actor cadascun dels actors cada un dels actors	qualsevol actor

La forma *algo* no és normativa, però és freqüent en contextos informals:
Et passa *algo* (*alguna cosa*)?

aquí i ara

l'article

l'article

dossier

dossier

lletres avui

lletres avui

lletres avui

lletres avui

d'art

d'art

d'art

d'art

ecos de Catalunya

ecos de Catalunya

notícies

notícies

crèdits

aquí i ara

l'article

l'article

dossier

dossier

lletres avui

lletres avui

lletres avui

lletres avui

d'art

d'art

d'art

d'art

ecos de Catalunya

ecos de Catalunya

notícies

notícies

crèdits

El sentit pedagògic de la gramàtica no només resideix en les explicacions senzilles amb suport gràfic, també incorpora com a element vertebrador en tot el manual el criteri de la segmentació, de manera que la informació es dosifica. En el cas de la unitat dels indefinits que acabem de mostrar, per exemple, s'ha dividit la unitat en quatre apartats (A: Usos, B: Formes, C: Un altre o l'altre? i D: Pronoms indefinits) i cadascun d'aquests apartats té la seva pròpia segmentació, de manera que l'apartat D de pronoms indefinits consta d'un primer subapartat on es presenten les formes dels pronoms indefinits i els seus significats, un segon subapartat per diferenciar entre l'ús de dues formes formalment semblants i un tercer subapartat que presenta un pronom indefinit diferent als presentats en el primer subapartat.

Un altre component de pes en la *Gramàtica pràctica del català* ha estat la incorporació d'exercicis autocorrectius. Els exercicis es caracteritzen per la diversitat de gèneres textuals (des d'un correu electrònic a un fullet informatiu, titulars de diaris, transcripcions de converses formals i sobretot informals, adaptacions de textos literaris, etc.) i també s'ha procurat fer servir una llengua versemblant que apropi el llenguatge dels exercicis a la realitat quotidiana de l'aprenent. A més a més, els exercicis estan disposats de manera que, sempre que sigui possible, els primers siguin de processament de l'input, en què l'aprenent identifica la forma que es treballa i en dedueix el significat, i els posteriors se centrin en la producció d'aquests ítems. També en algunes ocasions s'ha incorporat al final exercicis de detecció d'errors. La darrera característica dels exercicis és que aquells que tracten aspectes d'ús i significat no es poden resoldre mecànicament, precisament pel tipus de perspectiva sota la qual han estat elaborats, l'aprenent ha d'entendre el significat del context i el significat de la forma que està estudiant per poder resoldre l'exercici. Per exemple, si en un exercici es demana a l'aprenent que reescriu la frase "*Fa tres dies* em vaig trobar el meu exmarit a la piscina" substituint la part en cursiva amb la forma "un altre" o "l'altre" no ho aconseguirà sense entendre el significat de la informació que ha de substituir ("fa tres dies") i sense entendre la diferència de significat entre "l'altre" i "un altre".

Finalment, creiem que la reflexió metalingüística que proposem en aquest manual sobre l'ús i significat de les formes gramaticals de la llengua catalana no només pot interessar a aprenents que no tenen cap referència sobre els usos de les formes lingüístiques catalanes perquè no dominen prou una llengua romànica com ara l'espanyol, on els usos i significats de les formes lingüístiques coincideix en bona mesura amb la llengua catalana, i per aquest motiu necessiten un aprenentatge explícit d'aquest coneixement. Al contrari, els aprenents que tenen com a L1 una llengua romànica com ara l'espanyol, accedeixen a un coneixement explícit que els permet entendre el funcionament del català però també de la seva pròpia llengua materna, la qual cosa sempre és ben rebuda, perquè l'ésser humà, en general, agraeix poder entendre per què fa el que fa (en aquest cas, diu el que diu) i augmentar el seu autoconeixement. En el cas concret de la *Gramàtica pràctica del català*, creiem que l'aprenent pot arribar a sentir-se més autònom i que controla en certa manera el seu procés d'aprenentatge perquè entendre per a què serveixen les formes lingüístiques de l'L2 o llengua estrangera que està estudiant i encara que a efectes d'adquisició aquest fet pot ser que no sigui rellevant, el que és indiscutible és que segur que resulta motivador per a l'aprenent.

Per Martín Rodrigo i Alharilla
i Tate Cabré Massot

L'arquitectura dels indians a Barcelona. Barcelona i el llegat dels indians¹

És cert que el capital colonial repatriat el 1898 propicià el boom urbanístic i financer de Barcelona? Qui eren els indians protagonistes? Hi havia dones *americanes*? L'Eixample el van fer els indians? I el Tibidabo? El port, els ferrocarrils, els parcs són projectes indians?

Malgrat una certa confusió sobre la paraula més apropiada (indians, *indianos* o *americanos*) el fet cert és que tant aquests personatges com el seu llegat són força coneguts i populars arreu del país i, sobretot, a les localitats de la costa catalana. Molts ajuntaments, com el de Sitges, Sant Pere de Ribes o Begur, organitzen recorreguts turístics per visitar les seves antigues residències; d'altres han programat exposicions sobre el seu llegat arquitectònic; uns quants s'han organitzat en forma de xarxa de municipis indians, i fins i tot alguns, com els de Begur, Cadaqués, Arenys de Mar o Torredembarra, utilitzen el record dels indians per muntar, any rere any, fires populars als carrers i places. La pròpia capital catalana, sense anar més lluny, té un barri anomenat "dels indians", del que parlarem més endavant. I és que la petjada d'aquests *americanos* ha estat tan notable que permet fer tot això i molt més, com ara guies educatives per als nostres estudiants o rutes indians teatralitzades, com les que es programen als estius a Arenys de Mar. Aquestes diferents institucions i instruments han servit certament per mantenir viu el record dels indians i per popularitzar el seu llegat d'una forma més o menys àmplia.

No és exagerat afirmar que els indians s'han convertit en personatges llegendaris, coneguts per bona part de la població. I afirmar també que com a subjectes de llegenda, en la seva presentació i el seu record s'hi barregen elements reals amb d'altres pròpiament ficticis. Una certa caracterització d'aquests indians ens els presenta com a homes grans, que tornaven al seu poble natal a una edat avançada i es limitaven a viure d'unes rendes que sempre eren fabuloses. Segons aquesta visió, un cop havien retornat al seu poble natal els *americanos* acostumaven a casar-se amb dones molt més joves que ells i la seva activitat pública es concentrava a finançar iniciatives de caire filantròpic, adreçades a conrear l'admiració i l'estima dels veïns.

Òbviament, alguns dels *indianos* catalans responien a aquest perfil. Nascut a Mataró, Fermí Riera va viure a Barcelona de les rendes de la seva gran cartera d'accions, dipositades en una casa de banca catalana de París. En morir un altre *americano*, Tomàs Ribalta, *La Vanguardia* va publicar que "poseïa una de las primeras fortunas de España" i que "disfrutaba una renta de 2.000 duros diarios". Al seu palau de les Rambles, per cert, Ribalta vivia amb una concubina que era quaranta-dos anys més jove que ell. En casar-se, la diferència d'edat entre Josep Guardiola i la seva esposa, Roser Segimon, futura propietària de la Casa Milà, al Passeig de Gràcia, s'acostava també als quaranta anys. I de llegats filantròpics, la geografia catalana de finals del segle XIX, n'estava plena: l'Hospital d'Arenys de Mar, construït amb diners d'en Josep Xifré; el Col·legi Samà, de Vilanova i la Geltrú, aixecat amb la fortuna d'en Salvador Samà i Parés, o l'escola de Torredembarra, finançada per Antoni Roig i Copons, són tres exemples d'accions filantròpiques fetes per *americanos*.

Ara bé, malgrat aquesta caracterització pròpiament romàntica dels indians, el fet cert és que aquest arquetipus llegendari no mostra tota la riquesa i tots els matisos d'aquests personatges. Ans al contrari, mostra una imatge poc representativa del que foren i el



Gravat de l'Hospital d'Arenys de Mar

que feren els *americanos* a Catalunya, uns personatges que van començar a formar part del paisatge urbà del país al llarg del segle XIX, tot i que també en trobem a la primera meitat del segle XX.

DE CATALANS A AMÈRICA A AMERICANOS A CATALUNYA

La presència de catalans a Amèrica va augmentar significativament durant l'època del Lliure Comerç, és a dir, quan la Corona va permetre a alguns ports catalans com el de Barcelona establir vincles comercials directes amb els principals ports de l'imperi espanyol a Amèrica. En altres paraules, l'emigració catalana al Nou Món, encetada a finals del segle XVIII i mantinguda i augmentada al llarg del segle XIX, estava vinculada al món del comerç, en particular, i al món dels negocis, en general. Això va permetre configurar un flux migratori molt particular caracteritzat per la voluntat dels seus protagonistes de retornar al punt de partida. Èxit (a Amèrica) i retorn (a Catalunya) es van convertir aleshores en sinònims. Molts dels que emigraren a terres americanes (sobretot a partir de la segona generació) eren joves, d'entre onze i vint anys, que havien marxat al Nou Món amb la voluntat d'estar-s'hi un període limitat de temps (entre quinze i vint anys, en molts casos). La voluntat de tots ells era acumular a Amèrica un capital suficient per tornar a Catalunya. Ara bé, tot i que alguns en tornaren a una edat avançada, el més habitual fou que els *indianos* tornessin en la seva plenitud vital. A més, molts d'ells tornaren d'Amèrica amb les seves famílies, és a dir, amb uns fills nascuts allà, pròpiament criolls, sovint de curta edat.

Regressaren amb les seves famílies però també amb els seus capitals i, sobretot, amb la voluntat d'invertir-los, des de Catalunya estant. No només per a viure de rendes sinó, molt sovint, per encetar nous negocis, bàsicament en els sectors més innovadors de l'economia catalana. Dos exemples clars són la navegació a vapor i el món de les finances.

Molts *americanos* van participar, de fet, en l'impuls de la navegació a vapor, a les dècades centrals del segle XIX, és a dir, quan aquesta nova tecnologia estava desplaçant la tradicional navegació a vela. Nascut a Santiago de Cuba de pare sitgetà, Gaudenci Masó Ruiz de Espejo va crear, per exemple, la Companyia Catalana de Vapores Costaneros. Originari també de Sitges tot i que nascut a Cartagena de Índies, Joan Manuel Bofill Pintó va ser un dels dos impulsors de la Naviliera Bofill Martorell i Cia., propietària de cinc paquebots. I l'Antonio López, nascut a Comillas, enriquit a Cuba i instal·lat

Publicat a la revista l'Avenç, núm. 375, gener 2012, pàgs. 34 a 42

aquí i ara

l'article

l'article

dossier

dossier

lletres avui

lletres avui

lletres avui

lletres avui

d'art

d'art

d'art

d'art

ecos de Catalunya

ecos de Catalunya

notícies

notícies

crèdits

aquí i ara

l'article

l'article

dossier

dossier

lletres avui

lletres avui

lletres avui

lletres avui

d'art

d'art

d'art

d'art

ecos de Catalunya

ecos de Catalunya

notícies

notícies

crèdits

a Barcelona, va impulsar i donar nom a la Naviliera Antonio López i Companyia. (transformada anys més tard en Companyia Trasatlàntica), la primera empresa espanyola del sector a les dècades finals del segle XIX.

I si l'aportació dels *americanos* a l'impuls de la moderna navegació a vapor, a la Catalunya de mitjan segle XIX, fou un fet remarcable encara va ser més important la seva participació en la modernització del sector financer del país en aquelles mateixes dates. Sense anar més lluny, val a dir que dos dels tres directores-fundadors del Banc de Barcelona (1844) havien nascut a Amèrica: Josep Maria Serra Muñoz (a Santiago de Xile) i Josep Rafael Plandolit (a Chiapas, Mèxic). I que la dona del tercer, Manuel Girona Agrafel, és a dir, Carolina Vidal Ramon, havia nascut a Maracaibo (Veneçuela) i havia passat la seva infància a Santiago de Cuba. Carolina era, a més, filla, neboda i germana de banquers, membres tots ells de la família Vidal Quadras, impulsors d'una important casa de banca homònima, que va obrir les seves portes a la capital catalana l'any 1846 i es va mantenir activa durant més de seixanta anys, fins que el 1912 fou absorbida precisament pel Banc de Barcelona. En la marxa d'aquesta entitat, sobretot a les seves primeres dècades d'existència, van tenir també una participació destacada (com a accionistes, consellers o fins i tot com a directors) molts indians com ara Joan Güell Ferrer, Manuel Lerena, Jaume Badia Padrines, Esteve Gatell, Celedonio Ascacibar, Geroni Rabassa, Josep Milà de la Roca i Joan Puig Mir, entre d'altres.

També a la fundació d'un altre banc, el Crèdit Mercantil, és remarcable la importància dels capitals americans, acumulats sobretot a Cuba. Sis dels vint-i-cinc fundadors d'aquesta entitat financera eren *indianos* enriquits a l'illa cubana, nòmina a la qual es van afegir anys més tard altres indians com ara Francesc Jaurès, enriquit a Matanzas. Aquests *indianos* no només van donar suport financer a la creació del Crèdit Mercantil sinó que van tenir un paper molt destacat en la seva gestió: el seu primer vicepresident i principal accionista fou Antonio López i entre els seus diferents presidents hi trobarem Josep Amell Bou (1869-1872) i Josep Canela Raventós (1880-1881), enriquits respectivament a Santiago de Cuba i a l'Havana.

Enriquit també a la capital cubana, Miquel Biada Prats fou un dels primers gerents de la Caja Barcelonesa de Crèdit. I al consell d'administració d'aquest banc hi van participar altres *americanos* com ara Jaume Taulina Garriga, Rafael Masó Ruiz de Espejo o Marià Sirvent. També a la Caixa Vilumara hi van participar nombrosos indians: alguns, com Josep P. Taltavull o Climent Bonsoms, tingueren responsabilitats directives en aquella entitat financera; d'altres com Ramon Sendra, Antonio Leal, Pedro Sotolongo, Nemesi Ronsart, Josep Munné, Manuel Marqués i Isidre Gassol participaren com a socis comanditaris. Aquest últim va formar part del primer Consell d'Administració de la sucursal barcelonina del Banc d'Espanya al costat d'un altre *americano* com Tomàs Ribalta. Fins i tot la Banca Nonell (precedent del Banco Atlántico, avui integrat al Banc Sabadell) la van crear dos indians, els germans Josep i Francesc Nonell Feliu, que havien regentat una casa de banca a Cuba i que es van traslladar a la capital catalana per obrir, l'any 1901, la Banca Nonell Rovira i Matas. Són alguns exemples, no pas els únics però sí els més destacats, de la participació dels *indianos* i els seus capitals americans en el sistema financer del país.

Hem dit abans que molts *americanos* tornaven amb la voluntat d'invertir els capitals en nous negocis vinculats als sectors més innovadors de l'economia del país. I tots tingueren clar que per fer-ho calia viure a Barcelona. Per això, la visió que ens parla d'uns *indianos* que regressaven a la seva localitat natal un cop s'havien enriquit a Amèrica expressa una visió esbiaixada del fenomen. Els *americanos* més dinàmics van optar, de fet,

per fixar la seva residència a Barcelona. Fos quin fos el seu lloc d'origen, la capital catalana es va convertir en l'epicentre per als negocis dels *americanos* més rics i innovadors del país. I no només per a aquells que havien nascut a Catalunya, ni per a aquells que havien nascut a Amèrica i eren fills o nets de pares o avis catalans, sinó que Barcelona es va convertir en el lloc de residència triat per un bon grapat d'*indianos* enriquits a Amèrica i nascuts fora de Catalunya. El malagueny Pedro Blanco Fernández de Trava, els asturians Benigno González Longoria i Manuel Fernández Valdés, els càntabres Antonio i Claudio López López, el madrileny Eduardo Conde Gimenez, el biscaí Agustín Goytisolo, el colombià Santiago García Pinillos i els cubans Agustín Irizar Declouet i Pedro Sotolongo Alcántara, són una bona mostra d'aquest fenomen.

LA PETJADA INDIANA A BARCELONA

Originaris o no de Catalunya, nascuts al país, a la resta d'Espanya o a terres americanes, el fet cert és que els *indianos* van contribuir de forma destacada a la modernització econòmica del país, especialment durant el segon i el tercer terç del segle XIX. I ho van fer sobretot des de Barcelona, ciutat que van convertir en el lloc de residència habitual, contribuint així també a la seva pròpia transformació. De fet, aquests capitals acumulats a Amèrica van tenir un impacte important, tot i que difícil de quantificar, en diferents sectors econòmics del país (banca, indústria, navegació...), però també en la pròpia configuració de la Barcelona contemporània, com veurem més avall. I és que aviat la capital catalana es va convertir en un escenari propici per a la inversió dels capitals americans.

La primera mostra d'aquest fenomen la trobem al Pla de Palau, un primer eixample de la ciutat aixecat en terrenys de l'antiga Muralla de Mar a finals de la dècada de 1830 i principis de 1840. La major part dels capitals que van permetre aixecar aquells edificis foren acumulats a Amèrica, invertits per uns promotors que van ser, en la seva gran majoria, indians com ara els germans Manuel i Aleix Vidal Quadras, els germans Baradat Rius i, sobretot, Josep Xifré Casas.

Anys més tard, el fenomen es va tornar a repetir, amb més força encara, amb la construcció de l'Eixample, a les dècades de 1870 i 1880. Una descripció contemporània signada per Valentí Almirall el 1886 afirmava que "las ciudades más florecientes de España deben gran parte de su prosperidad a los capitales amasados en América [...] e importados después a la península". Segons aquest autor,

"la parte nueva de la ciudad de Barcelona [...] se debe casi en su totalidad a los *indianos* y a los *americanos* que durante la guerra de Cuba y la gran crisis que vino después realizaron sus fortunas y volvieron a establecerse entre nosotros. Cuando se recorren las calles, anchas y largas, aún a medio edificar, de la Barcelona nueva se pueden apreciar fastuosas y elegantes construcciones [...] Los *nababs*, llegados de América, y algunos arribistas de la Bolsa, son dueños de la mayoría o, mejor dicho, de la casi totalidad de tan suntuosos edificios".

Val a dir que, tot i ser molt important, la participació dels indians en la transformació urbanística de Barcelona no es va limitar al Pla de Palau ni a l'Eixample. També van endegar iniciatives urbanístiques privades, com les ciutats-jardí i la urbanització d'un barri, i van promoure moltes construccions. Les hem agrupat en quatre tipus: els edificis residencials i seus d'empreses, on s'inclouen els palaus rurals i urbans; els de serveis educatius,

assistencials i de culte; l'arquitectura industrial, i els monuments, dins els quals hi hem inclòs l'arquitectura funerària i els estands de l'Exposició Universal de 1888.

ELS EDIFICIS RESIDENCIALS I LES SEUS D'EMPRESES

Les construccions més espectaculars dels indians, que han arribat al segle XXI com a edificis d'ús públic, són els sumptuosos palaus i mansions urbanes i les magnífiques torres i masies d'estiu amb jardins. El conjunt *americano* més esplèndid de Barcelona i el més desconegut de tots és el palau de les Heures, que conserva el luxe que li va infondre a partir del 1893 l'indià de la Bisbal d'Empordà Josep Gallart i Forgas. Gallart havia fet fortuna a Puerto Rico i per a un concert tan afinat va contractar la batuta d'August Font i Carreras. A prop s'hi troba la segona gran sorpresa, l'ostentosa Granja Vella o Can Inglada amb els seus increïbles jardins. L'avui Residència Salesiana Martí-Codolar va ser adquirida el 1824 per l'indià de Cuba Isidre Inglada i Marquès, nascut a Vilanova i la Geltrú, que la va llegar al seu nebot Joaquim Martí Codolar.



Vil-la Cecília

El tercer gran conjunt indià de Barcelona és la Vil-la Cecília de Sarrià, de l'indià madrileny descendent de Cantàbria Eduardo Conde Giménez, enriquit a l'Havana i propietari dels cèlebres magatzems El Siglo, primer a la Rambla dels Estudis i després al carrer Pelai. Una quarta mansió indiana emblemàtica és el Frare Blanc (1903), de l'indià argentí nascut a Molins de Rei Teodor Roviralta i Figueres, obra del deixeble de Gaudí Joan Rubió i Bellver, situada al número 31 de l'avinguda Tibidabo.

També tenen jardins, més modestos, dues torres indianes que avui acullen escoles: Can Serra a Pedralbes, del crioll xilè Josep Maria Serra i Muñoz, fill de l'indià de Calella de Palafrugell Marià Serra i Soler, i la Torre Vidal-Quadras de Sarrià, del crioll cubà Aleix Vidal-Quadras i Ramon, fill de l'indià sitgetà, viatjat a Venèçuela i Cuba, Aleix Vidal i Quadras. I al Passeig de la Bonanova s'hi troba Can Negra, del crioll Higini Negra, fill de l'indià d'Hostalrich Francesc Negre, a qui van castellanitzar el cognom al Registre Civil de l'Havana quan va néixer.

Pel que fa als palaus situats dins la trama urbana, el palau Moja o Comillas, d'Antonio López -indià cubà nascut a Cantàbria-; el palau March de l'indià de la Barceloneta enriquit a Cuba, Tomàs Ribalta, i el palau Güell d'Eusebi Güell, fill i nét d'indians de Torredembarra enriquits a Santo Domingo i Cuba, es troben situats a Ciutat Vella, mentre que les famílies Serra-Chopitea, criolls de Xile; Pérez Samanillo, criolls de Filipines, i Sicart, criolls de Cuba (del palau Sicart només en queda un balcó inserit a la façana del Corte Inglés de Fontanella), van escollir el barri naixent de l'Eixample per instal·lar-s'hi. A la casa Serra-Chopitea avui hi ha l'hotel Granvia, del grup Núñez y Navarro.

CASES UNIFAMILIARS I BLOCS DE PISOS

A la segona etapa de l'Eixample, a finals del segle XIX, els grans palaus i centres d'oci del Passeig de Gràcia van deixar pas als blocs i als palaus unifamiliars entre mitgeres, com les cases Malagrida i Ramon Casas al Passeig de Gràcia, Golferichs a la Gran Via i Elizalde al carrer València.

Pel que fa als blocs de pisos, on l'indià promotor vivia al principal i en llogava la resta, se'n van construir de magnífics, com el de l'indià de Guissona Josep Pons i Mas (Mallorca 304), però també de monumentals com els porxos d'en Xifré i de Vidal-Quadras, al Passeig d'Isabel II; la Pedrera de Gaudí, al Passeig de Gràcia; la casa de Ròmul Bosch i Alsina, a la Plaça Catalunya, o la casa de

Ramon Botet i Fonollà, a la Rambla de Catalunya, cantonada amb Aragó. Tots ells van fer la fortuna a Cuba excepte Josep Guardiola i Grau, de l'Aleixar, que la va fer a Guatemala. La seva vídua, Roser Segimon, va promoure la Pedrera.



Porxos d'en Xifré

Altres edificis indians singulars són les antigues seus d'empreses vinculades a Antonio López: la del Banc Hispano Colonial, ocupada per l'hotel Colonial; la de la Companyia Trasatlàntica, al Pla de Palau, i la de Tabacs de Filipines, ocupada per l'Hotel 1898.

ELS EDIFICIS DE SERVEIS A LA COMUNITAT

Amb les importants deixes filantròpiques de dos catalans d'Amèrica es van finançar les úniques promocions indians de serveis a la comunitat laiques: les escoles de Pere Vila i Codina, segarrenç de Les Oluges enriquit a l'Argentina, al Passeig de Sant Joan, i les Llars Artur Mundet-Anna Gironella, avui recinte Mundet, a Horta-Guinardó. Artur Mundet, nascut a Sant Antoni de Calonge, va fer-se ric a Mèxic amb la patent del tap de xapa per a begudes carbòniques.

En canvi, tot l'importantíssim llegat de 30 fundacions de la criolla xilena Dorotea de Chopitea i de Villota a la ciutat comtal va ser per a l'església, i molt especialment per a l'orde dels Salesians, a causa de la seva amistat amb Sant Joan Bosco. Només a Barcelona, és possible que Chopitea fundés més infraestructures que l'Ajuntament: 4 temples, 4 hospitals, 15 escoles i 7 residències entre orfenats i asils que obviem enumerar. El temple més emblemàtic que va cofinançar és el del Sagrat Cor al cim del Tibidabo.

Encara dins les institucions catòliques, s'hi troba l'escola del Sagrat Cor de Sarrià, el solar per a la qual va cedir la germana Sor Teresa Serra i Muñoz, criolla xilena, i resta ressenyar el llegat dels editors mexicans Sayrols, Francesc i Jordi, pare i fill, a l'actual basílica de la Sagrada Família, llavors temple expiatori, on van costejar el campanar de sant Tomàs i l'ascensor del Naixement.

ELS EDIFICIS INDUSTRIALS I LES INFRAESTRUCTURES

Dins el capítol de l'arquitectura industrial promoguda pels indians, ja desapareguda, en van destacar entre les fàbriques o vapors tèxtils a gran escala, el Vapor Vell de Sants (1844), de Joan Güell; en el ram de la metal·lúrgia La Maquinista Terrestre y Marítima de la Barceloneta (1855), els accionistes majoritaris de la qual eren els Serra-Chopitea, i en els hidrocarburs la refinaria de Catatús y Companyia a Sant Andreu de Provençals -avui Poblenou-, la primera de tota la Mediterrània, fundada el 1868. Els germans sitgetans Pere, Josep i Antoni Catatús Ferret i el seu cunyat Josep Planas Carbonell van fer fortuna a Santiago de Cuba, gràcies a la importació de vins catalans primer (Catatús y Casanovas) i amb el petroli després. Van instal·lar les primeres gasolineres de Barcelona, llavors "postes" al 1909, i també van noliejar el primer petroler, el Ciudad de Reus, amb capacitat per a 34.000 bidons. Només hem pogut documentar un edifici industrial: els magatzems de la

aquí i ara

l'article

l'article

dossier

dossier

lletres avui

lletres avui

lletres avui

lletres avui

d'art

d'art

d'art

d'art

ecos de Catalunya

ecos de Catalunya

notícies

notícies

crèdits

aquí i ara

l'article

l'article

dossier

dossier

lletres avui

lletres avui

lletres avui

lletres avui

d'art

d'art

d'art

d'art

ecos de Catalunya

ecos de Catalunya

notícies

notícies

crèdits



Sagrat Cor. Tibidabo

casa de comerç de l'indià Josep Balcells i Vallbona al carrer Nou de la Rambla, 43, avui Centre Cívic Drassanes.

Quant al vital desenvolupament de les infraestructures de transports, gràcies als indians van aparèixer les primeres línies i estacions de ferrocarril, també desaparegudes: la de la línia Barcelona-Mataró, del 1848, que promou l'indià mataroní Miquel Biada i Bunyol, a prop de l'actual estació de França, i la de la línia Valls-Vilanova-Barcelona, del 1881, impulsada majoritàriament per l'indià vilanoví Francesc Gumà i Ferran, a les Hortes de Sant Beltran, prop les drassanes.

Pel que fa al port, l'indià cubà nascut a Calella del Maresme, Ròmul Bosch i Alsina, en va ser el gran modernitzador durant la seva presidència, i en el seu honor es va batejar l'antic moll de la Fusta com a moll Bosch i Alsina. Dins el port, l'indià d'Isla Cristina (Huelva) Pere Domènech Grau va fundar al 1887 el Club Nàutic a partir de l'anterior Club Català de Regates, del 1879.

L'EMBELELLIMENT DEL PAISATGE URBÀ, ELS MONUMENTS

Dos dels indians més acabats de Barcelona, que a més van unir les seves fortunes amb el casament dels seus dos fills, són Joan Güell i Antonio López, marquès de Comillas, a qui la ciutat va retre homenatge amb dos monuments vuitcentistes a llocs importants: el monument a Joan Güell es troba a la cruïlla de la Rambla de Catalunya amb la Gran Via, i el del marquès, al Pla de Palau. A més, López compta amb un segon monument a Barcelona, el drac de ferro de Gaudí a Pedralbes, un homenatge que li va dedicar el seu gendre, Eusebi Güell, basant-se en el poema l'Atlàntida que en el seu dia ja li havia dedicat el poeta Jacint Verdaguer. Dos monuments a indians més recents són el de Ròmul Bosch i Alsina (Robert Krieg, 1992), al portal de la Pau, i el de Simón Bolívar (Julio Maragall, 1996), al parc de la Barceloneta, cofinançat pels membres de la colònia catalana a Veneçuela. Com a curiositat, cal esmentar l'antiga font del palau Marianao, conservada a l'interior de les galeries Comtal, a l'edifici del Banco Vitalicio.

I l'arquitectura funerària? Els indians i criolls més



Panteó Urrutia. Cementiri de Montjuïc

destacats es van fer enterrar dins els temples més emblemàtics: Joan Güell al monestir de Pedralbes i la família Xiqués-Llopart-Sivatte al de Montserrat; la criolla Carolina Vidal i Ramon, esposa de Manuel Girona, a la Catedral, i Dorotea de Chopitea a la parròquia de Maria Auxiliadora de Sarrià. A Antonio López el van exhumar de la capella cantonera del cementiri del Poblenou per ser enterrat a la capella-panteó que Joan Martorell li va construir a Sobrellano-Comillas, amb mobles de Gaudí. En un segon estadi de riquesa, es van construir capelles i panteons sumptuosos i exuberants, d'estil neogòtic, neogipci o grecoromà als cementiris del Poblenou -els Amell o el Vias i Paloma- i al de Montjuïc, on hi destaquem els de les famílies indians Goytisolo, Elizalde, Gener, Urrutia i Leal da Rosa. Anecdòticament, la primera persona que es va fer enterrar al cementiri de Montjuïc, fins i tot abans de la seva inauguració al 1883, va ser l'indià mataroní Josep Fontrodona i Vila, que havia estat alcalde de Matanzas, a Cuba, a un nínxol a l'esquerra de l'antiga entrada principal.

Incloem en aquest apartat els pavellons artístics d'empresaris indians a l'Exposició Universal de 1888: el de la Companyia Trasatlàntica dissenyat per Gaudí, que com el de Tabacs de Filipines venia de les exposicions del 1887 de Madrid i Cadis; el d'hidrocarburs de Catasús y Companyia, que va rebre una medalla d'or, i el de tabacs de José Gener, amb una rèplica reduïda de l'estàtua de Colom de Rafael Atxé que avui llueix en una façana de l'Arboç del Penedès.



Vista aèria. Parc Güell

La moda europea de les ciutats-jardí (les actuals urbanitzacions) va arribar a Barcelona amb el projecte de la Companyia Anònima Tibidabo, S.A., empresa endegada el 1899 pel Dr. Salvador Andreu amb dos eminents indians entre els seus socis, el catalano-argentí Teodor Roviralta, de Molins de Rei, i l'esmentat Ròmul Bosch i Alsina, ambdós amb carrers al seu nom dins les 46 hectàrees que van adquirir. El mateix any l'indià de segona generació Eusebi Güell adquiria al marquès de Marianao, Salvador Samà, els terrenys per a una altra ciutat-jardí a Barcelona, el Park Güell de Gaudí.

I acabem el periple per la transformació urbanística de Barcelona amb el polèmic Barri dels Indians de Sant Andreu, on certament existeixen els carrers de Matanzas, Pinar del Río, l'Havana -avui Jordi de Sant Jordi-, Puerto Príncipe, Cuba -avui Francesc Tàrraga-, Manigua i Cienfuegos. La tradició oral assegura que l'any 1903 l'indià de Reus i agent de borsa Panxo Subirats adquirí uns terrenys amb dos socis, Dídac Frau i Josep Trius, que van urbanitzar la zona, on van construir les segones residències. Tanmateix, l'origen indià del barri encara no s'ha pogut contrastar documentalment.

El Retorn de Sopa de Cabra

Per Irene Varela Delgado

Era a finals de l'any 2001 quan el llegendari grup gironí Sopa de Cabra, s'acomiadava dels escenaris primer amb un multitudinari concert a la seva ciutat, Girona, coincidint amb les Fires i Festes de Sant Narcís i, poc després, amb tres concerts consecutius a la Sala Razzmatazz de Barcelona. Enrere quedaven, doncs, quinze anys de grans èxits, amb un total de deu discos publicats i centenars de concerts arreu del territori.

Deu anys després d'aquell recordat comiat, i quan es complia el 25è aniversari de la seva formació, el passat mes de setembre Sopa de Cabra va tornar als escenaris i ho va fer en set ocasions (tot i que inicialment, havien ofert un únic concert): tres a Barcelona, un a Tarragona, un a Palma i dos a Girona. Al primer d'aquests dos darrers, el 30 de setembre, vaig tenir l'honor de ser-ne una de les 8.000 persones assistents. Durant gairebé tres hores de música en directe, encapçalades pel ja mític crit de "Bona nit, malparits!" del seu cantant, Gerard Quintana, vaig poder reviure moments nostàlgics de la meva adolescència ballant i cantant tots els seus grans èxits com "El boig de la ciutat", "Mai trobaràs", "No tinguis pressa" o "L'Empordà". Al llarg del concert hi va haver temps per a la reivindicació així com, també, pel record de Joan "Ninyín" Cardona, guitarrista de la formació inicial que morí víctima de malaltia poc després de la dissolució del grup. Va ser un autèntic homenatge a la trajectòria d'un grup que a la dècada dels noranta s'havia convertit en un símbol per a la ciutat de Girona i per al "Rock Català".

Després del gran èxit en el seu retorn els sis membres de l'actual formació van presentar, el passat 13 de desembre un nou disc que, sota el nom *El Retorn* (Warner/Música Global), integra dos CD amb vint i cinc temes enregistrats durant els tres concerts al Palau Sant Jordi de Barcelona, un DVD amb vint i dos temes del concert del dia 9 de setembre, també al Palau Sant Jordi, i un documental sobre el grup.



Els sis components de l'actual formació a la presentació del seu darrer disc *El Retorn*

ecos de Catalunya

ecos de Catalunya

notícies

notícies

crèdits

Noves maneres de comunicarnos

Per Maria Cucurull



Any 2011. Segle XXI. Ja fa anys que la nostra manera de comunicar-nos ha canviat, bé, s'ha ampliat. Ara podem interactuar a través de la xarxa, tots podem dir-hi la nostra, ja sigui a través de xarxes socials, o bé amb l'enciclopèdia lliure. El cas és que ara la informació corre més ràpid que mai de punta a punta del globus terraquí. Uns són immigrants de les noves tecnologies d'altres nadius.

Sigui com sigui hi ha lloc per a tothom i si no hi intentem entrar, si no ens hi adaptem, la ignorància ens engolirà.

Sembla que hi ha qui pensa que la immediatesa, la brevetat, la voluntat de simplificar i et fet que tinguem sempre pressa per escriure, perjudica la nostra llengua. Sovint sentim a dir que els joves no saben escriure sense faltes, que no saben redactar i que el fet d'escriure abreujant serà un mal irremediable per a l'ortografia.

Ara bé, crec que no ens hem d'alarmar. El fet que hi hagi concursos de micropoesies i microrelats no és contraproductiu per a la redacció de textos, tot el contrari, els joves adquireixen més capacitat de síntesi, perquè no sempre és fàcil dir el que volem amb un

nombre limitat de paraules o bé, a dia d'avui, de caràcters.



D'altra banda, pel que fa a les abreviatures, tampoc és tan negatiu si s'usa en el moment adequat. Tots sabem que hi ha diversos registres tan orals com escrits. Tots tenim i hem tingut sempre la capacitat de dirigir-nos a un amic amb llenguatge col·loquial i al nostre cap amb un registre estàndard.

En principi, mai hem confós les coses, per tant, per què no poden aprendre els joves que al moment d'escriure també hi ha registres que fan que sigui més o menys adequat el llenguatge que s'empri.

A partir d'ara, no només tenim llibres en paper i diaris impresos, ara tenim e-books i diaris que tan sols tenen una edició digital. No cal imprimir-ho tot, perquè tenim discs durs on emmagatzemar els arxius. Cada dia hi ha persones que ens fan reflexions a través dels seus blocs i no importa on siguem, perquè podem fer videoconferències en qualsevol moment.

Sí, la comunicació està canviant i el que és important és que ens replantegem algunes coses, però lamentar els danys que sofreix la llengua no és la solució. Les llengües sempre estan en evolució constant, permetem doncs que segueixin el seu curs natural.

Per Montse Costa

La festa del Carnestoltes a les terres catalanes

Un any més, arriba la festa del Carnestoltes a les contrades catalanes. Com mana la tradició, el primer diumenge després dels anomenats "tres dijous" de febrer o també anomenats el primer, de "Compares", el segon de "Comares" i el tercer "Gras" o "Llarder", arriba la festa que posa a prova l'humor dels habitants de les viles.



Malgrat que en l'actualitat aquest costum és una imitació dels carnivals de Venècia, Roma i altres nacionalitats les quals en els últims anys han destacat per la seva dimensió mediàtica, aquesta festa a Catalunya sembla tenir els seus orígens en temps feudals. De l'enemistat entre senyors i territoris que inicialment s'havien resolt en greus conflictes i fins hi tot en batalles sagnants, els anys i els segles donaren lloc a una festa de tres dies que recollint la rivalitat d'aquelles viles es transformà en una celebració pintoresca.

Es coneix que la festa antigament començava el dia de Sant Esteve, quan es constituïa la junta encarregada de portar-la a cap i de fer-ho saber als habitants del poble veí. En la diada de la Candelera aquesta junta convidava a menjar i beure, pa de nou lliures, avellanes, ametlles i mistela a tots els vilatans per advertir que es preparessin per a la festa. Arribades les dates es feia el gran sarau i vells i joves ballaven tota mena de danses pròpies demostrant qui en sabia més.

Durant aquells dies l'esparríot, vestit amb túnica blanca i voltat de picarols i esquelles i acompanyat del carnestoltes fet de palla recorrien carrers, masies i pobles, i recollien botifarres, cansalada, pollastres, conills, fruita seca, ous i diners, amb què després es feien els àpats. En apuntar el tercer i últim dia, i fent una "cercavila" la gent dels pobles rivals formaven comitiva i després de fer tres voltes pels carrers del poble feien cap a un lloc assenyalat on els dos grups havien coincidir. Qui dels dos arribava primer guanyava i per posar fi a la festivitat els vencedors eren convidats pels vençuts a celebrar-ho entre balls i menjars.

Qui ha vist i qui veu el Carnestoltes.

aquí i ara

l'article

l'article

dossier

dossier

lletres avui

lletres avui

lletres avui

lletres avui

d'art

d'art

d'art

d'art

ecos de Catalunya

ecos de Catalunya

notícies

notícies

crèdits

Els drets comentats a la Càtedra per Montserrat Ponsa



Amb motiu de la celebració del Dia Internacional dels Drets Humans, l'escriptora catalana Montserrat Ponsa va tenir una trobada amb els estudiants de primer any de Lletres de la nostra facultat. Com a part de les activitats que va realitzar a l'Havana, la també periodista va presentar el seu llibre *Caminos de paz*. Va ser una trobada agraïda pels presents, els quals van aprendre més dels valors positius que deuen imperar en un comunicador.

Un valuós donatiu

El passat mes de desembre la Càtedra de Cultura Catalana va rebre un donatiu que serà d'especial interès per als nostres estudiants. Es tracta d'un conjunt de llibres que depassa els 300 títols, distribuïts en diverses matèries (literatura, art, filosofia, geografia, història i folklore). Un altre aspecte a destacar d'aquesta nova adquisició és la presència d'autors i obres imprescindibles de la literatura catalana. El llegat va ser donat per la Sra. Hortensia Garganta, neboda de l'antiga propietària, la Sra. Dolores Garganta Solé, una catalana que va viure gran part de la seva vida al nostre país.



Hem engegat el nou curs!



Ja ha tingut lloc l'inici dels cursos de llengua catalana per a aquest segon semestre, a la Facultat d'Arts i Lletres de la Universitat de l'Havana. Enguany comptem amb la presència de la lectora Marta Escartín, nascuda a Barcelona, llicenciada en Filologia Catalana i formada en l'ensenyament del català per a adults. Després de 6 anys com a docent, arriba a l'Havana amb un ferm compromís amb la Càtedra, una gran motivació i un gran interès per conèixer tants alumnes interessats en la catalanística.

De moment, el nombre d'inscrits als cursos ja supera la seixantena. Per a qualsevol informació sobre aquests cursos, hi ha l'adreça de contacte següent: catalana@fayl.uh.cu. Per una altra banda, durant aquest semestre, al mes de maig, tindran lloc les proves organitzades per obtenir els certificats de coneixements de llengua catalana fora de l'àmbit lingüístic, expedits per l'Institut Ramon Llull.

A més dels cursos de llengua, la Càtedra segueix amb l'organització d'actes de difusió de la cultura catalana, com ara la IV Mostra de Cinema Català o les Jornades del dia de Sant Jordi, entre d'altres, dels quals es farà la deguda difusió.

Dues illes unides per una veu mediterrània

20 de gener, teatre Lázaro Peña; aquest és el marc en què la cantant mallorquina Maria del Mar Bonet va pujar a l'escenari per delectar el seu públic amb cançons d'aires mediterranis fusionats amb aires caribenys. Després d'haver rebut el Premi Internacional Cubadisco 2011 pel seu àlbum *Bellver*, l'artista actuava per primera vegada a Cuba, amb una interpretació a dos actes, plens de contrastos.



Durant el primer la vam poder escoltar acompanyada pel contrabaixista Jorge Reyes i el seu quintet, moment en què la música afrocubana es va fusionar amb els temes de l'artista de parla catalana. Durant la segona part de l'esdeveniment, va captivar el públic juntament amb l'Orquestra Simfònica Nacional, dirigida pel mestre Enrique Pérez Mesa.

aquí i ara

l'article

l'article

dossier

dossier

lletres avui

lletres avui

lletres avui

lletres avui

d'art

d'art

d'art

d'art

ecos de Catalunya

ecos de Catalunya

notícies

notícies

crèdits

Un dels instants més emotius de la nit va ser l'aparició de l'estimada artista cubana Omara Portuondo, que va fer aixecar el públic de les cadires. Juntes van interpretar el mític bolero cubà "Quiéreme mucho". Era el moment en què la diva del Buena Vista Social Club i una de les figures cabdals del moviment de la Nova Cançó, unien veu i talent damunt l'escenari.

Maria del Mar Bonet, aplaudida en escenaris de tot el món, va escollir Cuba com a avantsala del festival de música d'autor Barna Sants, que té lloc a terres catalanes, per portar a la nostra illa part de la poesia del seu cançoner mediterrani.

aquí i ara

l'article

l'article

dossier

dossier

lletres avui

lletres avui

lletres avui

lletres avui

d'art

d'art

d'art

d'art

ecos de Catalunya

ecos de Catalunya

notícies

notícies

crèdits

Celebració a l'Ermita de Montserrat de Matanzas



El passat 18 de febrer a l'Ermita de Montserrat de Matanzas, anomenada també Ermita dels Catalans, es va celebrar el segon aniversari del projecte cultural que allà té lloc. L'activitat, organitzada i conduïda per la seva incansable gestora cultural, la Llic. Milvia Rivero Leicea, va constituir un just reconeixement a l'afany de moltes persones que han fet possible aquest projecte de difusió de les cultures ibèriques a Matanzas. En el marc de les festivitats es va fundar el Centre de Documentació de l'Ermita de Montserrat, al qual la Càtedra de Cultura Catalana de la Universitat de l'Havana va fer una donació d'alguns exemplars de la seva biblioteca.

Passejant per l'Havana

El passat divendres 9 de març la periodista i historiadora catalana Isabel Segura va oferir una conferència a la Càtedra Llatinoamericana de la Facultat d'Arts i Lletres. Com a públic assistent, a més dels estudiants dels cinc nivells de català del nostre Lectorat, hi havia altres persones interessades en l'estudi de les relacions Cuba-Catalunya. Si ben bé el pretext per a la trobada era comentar el llibre *7 Passejades per l'Havana*, Segura



va anar més enllà de l'explicació del contingut de l'obra. D'una manera molt amena i dinàmica va exposar com van arribar els catalans a la nostra ciutat i les condicions que els van permetre deixar-nos aquestes "passejades". En el seu discurs va embastar orgànicament la informació sobre uns altres dos llibres publicats per ella (*Viatgers catalans al Carib* i *La modernitat a la Barcelona dels cinquanta. Arquitectura Industrial*), així com va fer referències a la investigació en la qual es troba enfundada actualment.

Isabel Coixet a Cinema.Cat

Durant la setmana del 19 al 23 de març va tenir lloc la quarta edició de l'espai cinematogràfic de la Càtedra Catalana *Cinema.Cat*. En aquesta ocasió la mostra ha estat dedicada a una de les més prolífiques realitzadores a nivell internacional, la catalana Isabel Coixet. Entre els títols que es van exhibir es trobaven: *Mi vida sin mí*, *La vida secreta de las palabras*, *Mapa de los sonidos de Tokyo*, *Elegy* i *Paris, je t'aime*; d'aquest últim n'és la directora i guionista del curtmetratge que té com a escenari el parisenc barri de Bastille. Volem agrair al dissenyador Darwin Fornés Báez que hagi fet el cartell promocional.



aquí i ara

l'article

l'article

dossier

dossier

lletres avui

lletres avui

lletres avui

lletres avui

d'art

d'art

d'art

d'art

ecos de Catalunya

ecos de Catalunya

notícies

notícies

crèdits

COL·LABORADORS

Cristina Bernadó (Barcelona, 1972), Llic. en Filologia Catalana. Diploma d'estudis avançats. Professora de català per a adults. Coautora del llibre *Gramàtica pràctica del català*.

Tate Cabré Massot (Reus, 1965), Llic. en Ciències de la Informació. Diplomada en Traducció i interpretació. Periodista especialitzada en el canvi de segle: Gaudí, el Modernisme i Catalunya-Cuba, temes sobre els quals ha publicat diversos articles i monografies.

Montse Costa (Sant Joan de les Abadesses), Llic. en Història.

Maria Cucurull (Valls, 1983), Llic. en Filologia Catalana. Lectora de l'Institut Ramon Llull a la Càtedra de Cultura Catalana de la Universitat de l'Havana durant el curs 2009-2010. Actualment és professora de català per a adults (Àrea de Formació d'Adults del Ministeri d'Educació d'Andorra).

Marta Escartín (Barcelona, 1981), Llic. en Filologia Catalana. Actual lectora de l'Institut Ramon Llull a la Càtedra de Cultura Catalana de la Universitat de l'Havana.

Joan M. Ferran Oliva (L'Havana, 1931), Investigador titular i professor titular adjunt a la Facultat d'Economia de la Universitat de l'Havana. Actualment es dedica a rescatar la història de fets, personatges, organitzacions i esdeveniments que vinculen Cuba i Catalunya.

Barbara Beatriz Laffita Menocal (L'Havana, 1984), Llic. en Història de l'Art. Professora de la Facultat d'Arts i Lletres.

Martín Rodrigo y Alharilla (Sabadell, 1968), Llic. en Filosofia i Lletres. Doctor en Economia per la Universitat Autònoma de Barcelona. Actualment és professor d'Història Contemporània a la Universitat Pompeu Fabra i coordinador del Màster en Història del Món d'aquesta institució. Editor del llibre *Cuba: de Colònia a República*.

Alejandro Sánchez Castellanos (L'Havana, 1978), Llic. en Lletres. Director de la Càtedra de Cultura Catalana de la Universitat de l'Havana. Professor de la Facultat d'Arts i Lletres.

Mónica Sera Luaces (L'Havana, 1985), estudianta de Filologia Hispànica.

Irene Varela (Girona, 1978), Llic. en Filologia Catalana. Lectora de l'Institut Ramon Llull a la Càtedra de Cultura Catalana de la Universitat de l'Havana durant el curs 2010-2011. Professora i dinamitzadora al Centre de Normalització Lingüística de Girona.

Direcció: Barbara Beatriz Laffita Menocal.

Edició: Alejandro Sánchez Castellanos i Marta Escartín.

Traducció: Marta Escartín i Barbara Beatriz Laffita Menocal.

Consell de Redacció: Carlos Adrián García, Mónica Cruz Ruiz, Mónica Sera Luaces, Maria Cucurull i Irene Varela.



Contactes:

catalunyacuba@yahoo.es

catalana@fayl.uh.cu